

Література

1. Аверьянов В. Приоритет публично-сервисных отношений / В. Аверьянов // Юридическая практика. – 2006. – № 18 (436). – 2 мая.
2. Басарев Е. Ф. Выявление и пресечение милицией административных правонарушений в сфере предпринимательской деятельности : дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2002. – 240 с.
3. Галуцько В. В. Концептуальні підходи до розвитку сучасного адміністративного права // Форум права : електрон. наук. фах. вид. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09gvvapu.pdf>.
4. Дерещ В. Українське адміністративне право: сучасний стан і перспективи реформування / В. Дерещ // Юридичний вісник України. – 2007. – № 21 (517).
5. Колиушко И. Административная юстиция и реформа административного права в Украине (выступление на конференции «Вопросы становления административной юстиции в Республике Казахстан», 12–13 апреля, 2010 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.zakon.kz/170579-administrativnaja-justicija-i-reforma.html>.
6. Лук'янець Д. М. До проблеми повноти кодифікації адміністративно-деліктного законодавства України / Д. М. Лук'янець // Проблеми систематизації законодавства України про адміністративні правопорушення : матеріали міжнар. наук.-прак. конференції : у 2 ч. Ч. 1. – Сімф., 2006. – С. 91–95.
7. Моніторинг «Економічна криза в Україні: наслідки та антикризова політика». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.c-e-d.info/doc/5/Monitor_econom_kriz_2009_05_2site.doc.
8. Як реформується адміністративне право // Правовий тиждень. – 2007. – №27 (48). – 3 лип.
9. Schultz D. Administrative Law and Performance Reform of Government Agencies in Communist and Post-Communist States / D. Schultz // Государственное управление : электрон. вестник. – 2009. – № 18. Март [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://e-journal.spa.msu.ru/home.html>.

Надійшла до редколегії 12.06.2010

УДК 342.6+351.75

С. П. ЧЕРНИХ,

здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Сформульовано поняття «взаємодія органів державної влади України у сфері протидії організованих злочинності». Досліджено складові взаємодії органів державної влади України у сфері протидії організованих злочинності – стратегічну і тактичну взаємодію. Запропоновано систему заходів щодо формування ефективної державної політики у сфері протидії організованих злочинності.

ЧЕРНЫХ С. П. АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ПРИНЦИПЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ УКРАИНЫ В ОБЛАСТИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ

Сформулировано понятие «взаимодействие органов государственной власти Украины в сфере противодействия организованной преступности». Исследованы составляющие взаимодействия органов государственной власти Украины в сфере противодействия организованной преступности – стратегическое и тактическое взаимодействие. Предложена система мер по формированию эффективной государственной политики в сфере противодействия организованной преступности.

CHERNYKH S. ADMINISTRATIVE AND LEGAL GROUNDS OF COOPERATION BETWEEN STATE AUTHORITIES OF UKRAINE IN THE SPHERE OF COUNTERACTING ORGANIZED CRIME

The concept «cooperation of state authorities of Ukraine in the sphere of counteracting organized crime» is formulated. The elements of state authorities of Ukraine cooperation in the sphere of counteracting organized crime – strategic and tactical cooperation are researched. The system of measures in forming effective public policy in the sphere of counteracting organized crime is offered.

Організована злочинність є однією з найактуальніших проблем сучасності, оскільки вона здатна вражати різні види органів державної влади та напрямки їх діяльності, а за-

вдана нею шкода стосується різних сфер життєдіяльності сучасної держави, знижує рівень довіри до державного апарату та міжнародний авторитет. Зазначена проблема є актуальною і

для України, для якої організована злочинність становить безпосередню загрозу національній безпеці, про що неодноразово зазначалося у програмних та концептуальних правових актах з питань протидії злочинності. Сьогодні організована злочинність кидає виклик державному суверенітету та економічному розвитку країн, миру та безпеці в міжнародних відносинах, негативно впливає на добросусідські міждержавні відносини. Незважаючи на прийняття Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», низки відповідних підзаконних правових актів, бажаного результату не досягнуто, немає відчутних позитивних результатів у справі протидії цього виду злочинності.

За нових реалій сьогодення під терміном «протидія організованій злочинності» слід розуміти не лише запобігання, боротьбу, профілактику чи припинення організованої злочинності. Змістове наповнення терміна «протидія організованій злочинності» має передбачати створення вираженого механізму взаємодії відповідних органів державної влади України; вироблення та реалізацію системи цілеспрямованих заходів з виявлення фактів організованої злочинної діяльності, стримування її подальшого поширення, максимального зниження її негативних наслідків, визначення та можливого усунення факторів, що сприяють її існуванню, поширенню та відтворенню; припинення, розкриття і розслідування конкретних кримінальних проявів. Тобто в даному випадку фактично йдеться вже про системну протидію організованій злочинності.

З урахуванням цього необхідно формувати загальнодержавну стратегію системної протидії організованій злочинності, яка зумовлена необхідністю забезпечення національної безпеки України на якісно новому рівні. Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що загальнодержавна стратегія системної протидії організованій злочинності має бути орієнтована насамперед на побудову дієвого інституційного механізму протидії організованій злочинності. Зазначимо, що побудова дієвого інституційного механізму протидії організованій злочинності має передбачати не лише реорганізацію або створення (у разі необхідності) відповідних органів державної влади України, а й вироблення системної моделі взаємодії органів державної влади України у сфері, що аналізується.

Саме з огляду на вищевикладене вважаємо, що виправданою є прискіплива увага з боку науковців та посадових осіб органів державної влади України до вивчення механізму взаємодії відповідних органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності, вироблення конструктивної загальнодержавної стратегії системної протидії організованій злочинності та пошуку дієвих інструментів і механізмів протидії цьому суспільно-небезпечному явищу.

Таким чином, **метою** даної статті є удосконалення адміністративно-правових засад взаємодії органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності дослідження. Для цього необхідно на основі аналізу наукових праць сформулювати поняття «взаємодія органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності»; дослідити складники взаємодії органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності – стратегічну і тактичну взаємодію; запропонувати низку заходів щодо формування ефективної державної політики у сфері протидії організованій злочинності.

Проблемні питання взаємодії окремих органів державної влади України у правоохоронній сфері були предметом наукових досліджень В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, В. Т. Білоуса, І. П. Голосніченка, В. Л. Гровольського, О. С. Доценка, Г. О. Душенка, Я. Ю. Кондратьєва, Б. П. Кондрашова, О. О. Кулешова, Ю. С. Небеського, В. М. Плішкіна, А. Г. Сачави, А. В. Сергєєва, О. М. Ярмака тощо. Проте у вітчизняній юридичній науці адміністративно-правові засади взаємодії органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності висвітлені недостатньо, в існуючих наукових працях вони досліджувались фрагментарно або в рамках ширшої правової проблематики, без комплексного підходу, а низка проблем щодо налагодження конструктивної стратегічної й тактичної взаємодії між відповідними органами державної влади України у сфері, що аналізується, лише підсилюють актуальність наукового пошуку з досліджуваних питань.

У філософії взаємодію розглядають як категорію-принцип, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість, зміни стану, а також породження одного об'єкта іншим [1, с. 31–32]. Слід звернути увагу на те, що у філософії поняття «взаємодія» розглядають у широкому та

вузькому сенсі. У широкому розумінні взаємодія – це філософська категорія, що відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість і породження одним об'єктом іншого [1, с. 32]; у вузькому розумінні – взаємозалежна, погоджена діяльність різних суб'єктів.

У військовій термінології сутність взаємодії розглядають як спільні за метою, завданням, місцем, часом і способом виконання дії для досягнення мети операції; об'єднання в одне ціле процесів планування, прийняття рішення і ведення військових дій [2, с. 499]. З точки зору соціального управління та кібернетики взаємодія є однією з форм спрямованого впливу для досягнення конкретної мети, а також процесу обміну інформацією [3].

Вважаємо за необхідне звернути увагу на існування кількох точок зору стосовно співвідношення понять «координація» та «взаємодія». Дуже часто ці поняття ототожнюються одне з одним, що суттєво звужує їх змістове наповнення та призводить до виникнення непорозуміння і дискусій серед науковців. Вважаємо за необхідне розмежувати поняття «взаємодія» та «координація». Так, координація – це функція одного із суб'єктів системи, а взаємодія – принцип діяльності, засіб контактування з суб'єктами інших систем. До того ж координація, на відміну від взаємодії, містить у собі елемент підкорення волі координуючого органу системи, що спрямовує автономну діяльність на виконання загальних завдань, поставлених перед виконавцями [4, с. 139]. Слід звернути увагу на те, що координація також є одним зі спеціальних методів адміністративного права, в основі якого лежить необхідність узгодження управлінських дій між кількома органами одного структурного рівня для досягнення загальної мети [5, с. 27]. Суб'єктами координації, на відміну від взаємодії, є щонайменше три органи (особи), один із яких наділений владними повноваженнями щодо двох інших. Щодо суб'єктів взаємодії, то в субординаційному аспекті вони мають рівні права та обов'язки.

У юридичній науці, зокрема в галузі кримінального процесу, криміналістики й оперативно-розшукової діяльності взаємодія слідчого й оперативного працівника визначається як погоджені щодо мети, місця і часу спільні процесуальні та оперативно-розшукові заходи (дії) [6, с. 13]. Деякі аспекти взаємодії, зокрема співвідношення понять «відносини»,

«зв'язок», «взаємодія», «причинно-наслідкова залежність», розглянуто в роботі М. М. Марченка [7, с. 5].

На нашу думку, під взаємодією слід розуміти найважливішу та найбільш розвинуту форму відносин між суб'єктами соціального середовища (соціальної системи), основними ознаками якої є демократичний характер взаємозв'язків, наявність певної вигоди для усіх суб'єктів взаємодії, взаємна узгодженість у діях суб'єктів соціальної системи та відповідна спрямованість у діях суб'єктів соціальної системи на досягнення наміченої цілі.

Перейдемо безпосередньо до визначення змістового наповнення поняття «взаємодія органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності». Наприклад, у роботі О. М. Ярмака під взаємодією органів державної влади України у правоохоронній сфері розуміють систему, невід'ємними складниками якої є стратегічна взаємодія органів державної влади України у правоохоронній сфері й тактична взаємодія зазначених органів [1, с. 96]. Беручи до уваги вищенаведене визначення, пропонуємо під взаємодією органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності розуміти систему, невід'ємними складниками якої є стратегічна взаємодія органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності й тактична взаємодія зазначених органів.

Необхідно підкреслити, що стратегічна взаємодія відповідних органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності зумовлена діяльністю цих органів, спрямованою на досягнення конкретної стратегічної мети – формування та підтримання належного правопорядку.

Під стратегічною взаємодією органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності пропонуємо розуміти:

– конструктивний діалог відповідних органів державної влади України під час розробки основних засад державної політики у сфері протидії організованій злочинності, зокрема формулювання узгоджених цілей та завдань діяльності органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності з метою ефективного забезпечення правопорядку;

– конструктивний діалог відповідних органів державної влади України під час реалізації узгодженої та науково-обґрунтованої державної політики у сфері протидії організованій злочинності, зокрема якісне виконання завдань

державного управління у сфері протидії організованій злочинності, що передбачає свідоме визначення суб'єктів та об'єкта управління, чітке розмежування функцій та компетенції задля формування кожним органом державної влади України (відповідно до його повноважень) своєрідного внеску в досягнення стратегічної мети державної політики у сфері протидії організованій злочинності – дійсного правопорядку у суспільстві.

Зважаючи на вищевикладене, слід звернути увагу на доцільність закріплення основних засад стратегічної взаємодії відповідних органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності в окремому нормативно-правовому акті, наприклад у Концепції формування та реалізації державної політики у сфері протидії організованій злочинності на довготривалий термін та у відповідних компетенційних нормативно-правових актах органів державної влади України. Вважаємо, що саме за умов вироблення належної нормативно-правової бази протидії організованій злочинності на національному рівні можливе вдосконалення діяльності відповідних органів державної влади України та виведення її на якісно новий рівень відповідно до європейських стандартів.

Забезпечення стратегічної взаємодії органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності є необхідною, але не достатньою умовою досягнення стратегічної мети відповідної державної політики. Зазначимо, що досягнення стратегічної мети державної політики у сфері протидії організованій злочинності безпосередньо пов'язано з розробкою та впровадженням організаційного та адміністративно-правового механізму тактичної взаємодії відповідних органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності. На нашу думку, це зумовлено тим фактом, що в переважній більшості випадків досягнення конкретної мети будь-яким органом державної влади України об'єктивно потребує об'єднання власних повноважень із повноваженнями інших органів державної влади, а також використання додаткових кадрових та матеріально-технічних ресурсів. Отже, вважаємо за необхідне наголосити, що необхідність тактичної взаємодії, як правило, виникає під час реалізації державної політики у сфері протидії організованій злочинності.

Як зазначає О. М. Ярмак [1, с. 98], тактич-

на взаємодія відповідних органів державної влади України у правоохоронній сфері повинна забезпечити об'єднання можливостей будь-якого органу влади з іншими органами державної влади задля якісного досягнення цим органом тієї мети, яка була визначена для нього в положеннях державної політики у правоохоронній сфері. Таким чином, механізм тактичної взаємодії органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності може бути визначений у відповідних нормативно-правових актах, у яких закріплено повноваження органів державної влади України у правоохоронній сфері (у тому числі у сфері протидії організованій злочинності) на поточний рік, спільних програмах діяльності правоохоронних органів України, адміністративно-правових договорах між МВС України та СБУ тощо.

Зосередимо увагу на особливостях налагодження тактичної взаємодії між правоохоронними органами державної влади України у сфері протидії організованій злочинності, зокрема між спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю та органами досудового слідства; спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю та іншими службами та підрозділами ОВС України у сфері боротьби з організованою злочинністю; спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю та іншими правоохоронними та контролюючими органами; спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю та населенням.

Взаємодія спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю з органами досудового розслідування відбувається у результаті реалізації конкретних нормативно врегульованих вимог національного законодавства, поєднання засобів і методів в інтересах кримінального судочинства у сфері протидії організованій злочинності. У роботі В. Л. Грохольського [8, с. 162–166] визначено основні форми взаємодії спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю з органами досудового слідства. Вважаємо за можливе навести кілька прикладів тактичної взаємодії спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю з органами досудового слідства, яка виявляється у вигляді взаємних процесуальних та оперативно-розшукових відносин щодо:

– самостійного здійснення оперативно-

розшукових заходів із подальшим інформуванням слідчого про їх результати (ч. 4 ст. 104 КПК України);

– виконання вимог слідчого щодо сприяння при виконанні ним слідчих дій відповідно до його доручень (ч. 3 ст. 114 КПК України);

– здійснення оперативно-розшукових заходів щодо розшуку обвинуваченого відповідно до доручення слідчого (статті 138, 139 КПК України);

– участь спеціалістів органів внутрішніх справ у проведенні слідчих дій (ст. 128¹ КПК України) тощо.

Відповідно до національного законодавства важливою передумовою виконання поставлених перед спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю завдань є підвищення рівня та якості їх взаємодії з іншими службами, підрозділами органів внутрішніх справ. Вважаємо, що така взаємодія може здійснюватися за наступними напрямками:

– облік та обмін оперативною інформацією щодо осіб, які вчиняють тяжкі злочини; вважають себе «злочинцями у законі» і злочинними авторитетами; про злочини, вчинені з використанням вогнепальної зброї;

– планування та здійснення оперативно-розшукових заходів щодо знешкодження організованих злочинних угруповань;

– планування та здійснення оперативно-розшукових заходів щодо викриття та припинення діяльності стійких злочинних угруповань, особливо з міжрегіональними та міжнародними зв'язками, які розподілили міста та райони міст на зони свого впливу і їх контролюють, займаються шантажем представників комерційних структур, діють під виглядом приватних охоронних фірм, трастових та страхових компаній, тероризують населення;

– здійснення заходів, спрямованих на викриття осіб, які організують злочинні угруповання, втягують у них молодь, учнів, студентів та інших громадян, використовують для прикриття своєї злочинної діяльності різні охоронні структури, фізкультурно-спортивні секції, групи;

– обмін оперативною інформацією тощо [8, с. 167].

Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю тактичну взаємодію з іншими службами, підрозділами органів внутрішніх справ у сфері протидії організованій злочинності здійснюють шляхом:

– організації проведення широкомасштабних спеціальних операцій із залученням інших підрозділів, комплексних оперативно-слідчих заходів, спрямованих на реалізацію оперативно-розшукових справ стосовно злочинних угруповань із міжрегіональними та міжнародними зв'язками;

– координації діяльності інших органів внутрішніх справ та галузевих служб, спрямованої на оперативне відпрацювання суб'єктів підприємницької діяльності, які перебувають під впливом злочинних угруповань або створені їх лідерами та активними учасниками;

– забезпечення своєчасного накладання арешту на автотранспорт, нерухоме майно, акції, що належать лідерам і учасникам злочинних угруповань, з метою недопущення його відчуження.

У результаті дослідження особливостей тактичної взаємодії спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю з іншими службами, підрозділами органів внутрішніх справ у сфері протидії організованій злочинності зроблено висновок про існування основних ознак такої взаємодії, до яких можна віднести наступні: самостійність суб'єктів у виборі сил, засобів і методів; дотримання на основі чинних нормативно-правових актів компетенції між учасниками взаємодії; чітке уявлення взаємодії, координації, її мети і завдань; комплексне використання сил, засобів і методів; спільне й погоджене планування організаційних, оперативно-розшукових, процесуальних та інших передбачених законом дій; безперервний обмін інформацією.

Необхідність налагодження тактичної взаємодії спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю з іншими правоохоронними та контролюючими органами передбачена національним законодавством, зокрема, Законом України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [9], відповідно до якого спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю з метою якісного виконання покладених на них обов'язків мають право налагоджувати конструктивну взаємодію з іншими органами державної влади України, а саме: зі Службою безпеки України, Державною податковою адміністрацією України, Державною митною службою України, Антимонопольним комітетом, Фондом державного майна України, Національним банком України, Міністерством фінансів України, прикордонною службою,

іншими міністерствами й відомствами.

Особливу увагу слід звернути на необхідність налагодження конструктивного діалогу спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю з населенням. На нашу думку, зусилля відповідних органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності можуть бути дійсно успішними тільки за умов взаємодії з усіма інститутами громадянського суспільства та громадянами. Вважаємо, що одним із перспективних шляхів вдосконалення тактичної взаємодії спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю з населенням повинна бути правова пропаганда, під якою варто розуміти передачу громадянам певних відомостей з метою формування у них готовності до тих чи інших дій. На нашу думку, здійснення правової пропаганди з боку спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю через засоби масової інформації сприятиме підвищенню правової свідомості та активності населення у справі протидії організованій злочинності.

Варто акцентувати увагу на тому, що особливої актуальності набуває необхідність вироблення та реалізація дієвих організаційних й адміністративно-правових механізмів, які б належним чином забезпечували стратегічну та тактичну взаємодію органів державної влади України у сфері протидії організованій злочинності. Вважаємо, що до зазначених організаційних та адміністративно-правових меха-

нізмів належить формування конструктивної державної політики у сфері протидії організованій злочинності та її реалізація за допомогою державного управління у сфері протидії організованій злочинності.

Таким чином, на підставі аналізу особливостей налагодження стратегічної та тактичної взаємодії між відповідними органами державної влади України можна зробити висновок, що існує низка проблем, які потребують свого вирішення. До таких проблем можна віднести наступні: недостатність теоретичної розробки особливостей взаємодії; прогалини в чинному національному законодавстві з питань правової регламентації спільних правоохоронних дій; неузгодженість між спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю та іншими службами, правоохоронними й контролюючими органами; необхідність постійного вироблення нових підходів до конструктивної взаємодії в умовах протидії злочинному середовищу; наявність корумпованих зв'язків; поширення міжрегіональної та міждержавної злочинної діяльності; збільшення кримінального тиску на суспільство і політику тощо.

Реалії сьогодення вимагають негайної розробки та реалізації цілої низки організаційно-правових заходів, спрямованих на розв'язання вищенаведених проблем, застосування яких, на нашу думку, знизить рівень та динаміку досліджуваного виду злочинності.

Література

1. Ярмач О. М. Адміністративно-правові засади взаємодії органів державної влади України у правоохоронній сфері : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Олександр Михайлович Ярмач. – К., 2009. – 238 с.
2. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / В. М. Плішкін ; за заг. ред. Ю. Ф. Кравченка. – К., 1999. – 702 с.
3. Локальные сети и компьютерные вирусы / [С. И. Довгаль, Б. Ю. Литвинов, А. И. Сбитнев] // Персональные ЭВМ. – К., 1993. – С. 242–245.
4. Душенко Г. О. Деякі аспекти вдосконалення організації взаємодії у процесі розкриття злочинів / Г. О. Душенко // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 1998. – № 3. – С. 135–141.
5. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. / С. Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2008. – 624 с.
6. Гевко В. В. Використання непроцесуальної інформації під час доказування у стадії попереднього розслідування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / В. В. Гевко. – К., 1996. – 25 с.
7. Марченко М. Н. Проблемы теории государства и права / М. Н. Марченко. – М. : Юрист, 2001. – 642 с.
8. Грохольський В. Л. Управління діяльністю спеціальних підрозділів МВС України по боротьбі з організованою злочинністю : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Володимир Людвігович Грохольський. – Х., 2004. – 418 с.
9. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358.

Надійшла до редколегії 12.06.2010